

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента,
Муляр Галини Володимирівни на дисертацію Подзірова Андрія Олеговича
на тему: «Адміністративно-правове забезпечення розвитку медичного
туризму в Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі
знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Медичний туризм це дуже важливий елемент у сфері туризму. Цей елемент сприяє пришвидшенню розвитку сфери медичного обслуговування та охорони здоров'я, а також збільшенню наповнення державного бюджету за рахунок іноземних громадян та внаслідок залучення іноземних інвестицій. Медичний туризм позитивно впливає на імідж держави та сприяє її популярності у світі.

Охорона здоров'я по своїй суті є сферою послуг. Виходячи з цього, медичне (медикаментозне) втручання з метою забезпечення здоров'я людини, є світовим товаром.

На сьогодні медичний туризм на світовому ринку є відносно новим явищем, яке ще не достатньо вивчено науковцями. У світовій науці відсутня загальновизнана дефініція поняття «медичний туризм». Це дуже ускладнює процес узгодження дій міжнародної спільноти для зменшення ризиків з метою подальшого розвитку переваг медичного туризму як явища.

В Україні медичний туризм також є новим явищем. Незважаючи на це він набирає швидких обертів у своєму розвитку. Цьому сприяє глобалізація та активна реформація всіх навколишніх процесів. Наразі цей процес дещо сповільнився у зв'язку зі збройною агресією російської федерації.

У розвинених країнах існують високі ціни на лікування. У зв'язку з цим громадяни цих країн намагаються отримати якісне та ефективне лікування за низькою вартістю в інших країнах. При цьому вони крім лікування отримують ще й гарні та яскраві враження від подорожей до нової країни.

Україна є популярною та має хорошу репутацією у громадян інших держав у питанні надання медичних послуг з відмінним співвідношенням ціна-якість. Тому в нашій державі розвиток медичного туризму може стати перспективним та результативним напрямом медичної діяльності.

З огляду на це, дослідження А.О. Подзірова є актуальним напрямом наукового пошуку. Актуальність теми також обумовлена тим, що Україна має потужний потенціал для розвитку медичного туризму, незважаючи на складний період, пов'язаний із війною в Україні, з триваючим реформуванням системи охорони здоров'я, недостатньою ефективністю адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні й організації громадського здоров'я загалом.

Адміністративно-правове забезпечення розвитку медичного туризму в Україні є надзвичайно важливим напрямом діяльності. Завдяки цьому можуть бути належно захищені права учасників ринку з питань якості і доступності медичних послуг, ліцензуванні закладів охорони здоров'я, державному регулюванні цін на медичні послуги для туристів, контролю і нагляду за їх наданням, запобіганню правопорушенням у зазначеній сфері та алгоритмам дій у випадках настання непередбачуваних обставин.

Наукова новизна представлених результатів проведених здобувачем досліджень та їх наукової обґрунтованості. Дисертація спрямована на комплексне розкриття теоретико-правових засад, виявленні тенденцій становлення і розвитку медичного туризму в Україні, а також на визначення проблем його адміністративно-правового забезпечення та розробці практичних рекомендацій і конкретних пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства у цій сфері.

Цінність творчого пошуку здобувача полягає й у тому, що дисертація виконана з урахуванням науково-теоретичних досліджень різних галузей юридичної науки, аналізу не лише чинних нормативно-правових актів, які регулюють питання адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні, а й законодавства та правозастосовної практики окремих зарубіжних країн.

Саме це й дозволило вдосконалити понятійно-категоріальний апарат рецензованого дослідження. Зокрема, шляхом виокремлення трьох груп наукових підходів до розуміння поняття «медичний туризм» запропоновано удосконалити зміст цього поняття, під яким запропоновано розуміти вид

туристичної діяльності, метою якої є отримання медичної допомоги щодо лікування та/або діагностики захворювань або проведення медичних процедур і маніпуляцій. Також сформульовано авторське визначення понять «адміністративно-правове забезпечення розвитку медичного туризму», «суб'єкти медичного туризму», «учасники медичного туризму» та «адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері медичного туризму».

Крім того, у дослідженні виокремлено специфічні принципи медичного туризму та етапи формування правової основи медичного туризму в Україні, визначено фактори, які перешкоджають адміністративно-правовому забезпеченню розвитку цього напрямку в Україні, класифіковано суб'єктів, які забезпечують адміністративно-правове регулювання відносин у сфері медичного туризму в Україні за повноваженнями, визначено види адміністративно-правових засобів його розвитку.

Також у роботі обґрунтована доцільність розробки спеціального нормативно-правового акта – Закону України «Про медичний туризм» та створення Єдиного інформаційного реєстру медичних закладів (національних та іноземних), з якими існують домовленості (укладені договори) у сфері медичного туризму та визначено адміністративно-правові заходи забезпечення розвитку медичного туризму в Україні.

Автор проаналізував підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері медичного туризму та обґрунтував доцільність внесення змін до статті 156-1 КУпАП.

Проаналізувавши досвід зарубіжних країн у цьому напрямку було обґрунтовано доцільність запровадження системного підходу до правового регулювання відносин у сфері медичного туризму в Україні на прикладі таких країн, як Ізраїль і Польща. Також було класифіковано документообіг у сфері медичного туризму залежно від законодавчо визначених функцій певного документа та визначено перспективні напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні.

У своїй роботі автор не обмежився теоретичною розробкою проблеми, а поставив конкретні та чіткі практичні завдання, що, в свою чергу, зумовило цікавий і корисний напрям дослідження. Зокрема, сформульовано пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства у досліджуваній сфері, а саме:

1) запропоновано доповнити КУпАП статтею 44-4 «Порушення порядку направлення на лікування громадян України за кордон коштами бюджету»;

2) запропоновано внести зміни до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників Випуск 78 Охорона здоров'я, додавши до нього пункт 57 під назвою «Провайдер медичних послуг», у якому передбачити такі абзаци: «Завдання та обов'язки», «Повинен знати», «Кваліфікаційні вимоги». До останніх запропоновано включити: наявність вищої освіти початкового рівня за ступенем молодшого бакалавра галузі знань «Охорона здоров'я» та вищої освіти початкового рівня у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» або 28 «Публічне управління та адміністрування», підвищення кваліфікації (курси удосконалення тощо), а також стаж роботи за фахом – понад 1 рік;

3) з метою наближення до вимог Директиви 2011/24/EU Європейського парламенту та Ради Європи від 09.03.2011 «Про реалізацію прав пацієнтів на транскордонну охорону здоров'я» запропоновано внести зміни до пункту «е» статті 7 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», виклавши його у такій редакції: «е) встановлення відповідальності за порушення прав і законних інтересів громадян та осіб без громадянства у сфері охорони здоров'я»;

4) з метою запобігання адміністративним правопорушенням, визначеним у статтях 155-2; 156-1 і 164 КУпАП, обґрунтовано внесення змін до:

пункту 12 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики. Запропоновано включити підпункт 2 до пункту 12 ліцензійних умов у такій редакції: «2. Повинен розмістити на власному офіційному вебресурсі затверджені в установленому законодавством порядку:

- статут закладу охорони здоров'я або положення про заклад охорони здоров'я (залежно від організаційно-правової форми);
- штатний розпис;
- положення про його структурні підрозділи (зокрема, відокремлені), посадові інструкції працівників;
- правила внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я;
- клінічні маршрути пацієнта, розроблені відповідно до клінічних протоколів та стандартів медичної допомоги (медичних стандартів), затверджених МОЗ України»;

абзацу 7 статті 4 «Організаційні форми та види туризму» Закону України «Про туризм», замінивши термін «лікувально-оздоровчий» на «медичний»;

Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», а саме частину 1 статті 7 доповнити пунктом 19-1 «туроператорська діяльність у сфері медичного туризму».

У результаті проведеного дослідження запропоновано цілісну модель адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму, яка репрезентує системний механізм ефективного адміністративно-правового впливу на інститут медичного туризму та його розвиток в Україні.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій автора засвідчують достатній рівень компетентності здобувача у ключових питаннях обраної теми; обґрунтованість його підходів до визначеної мети, завдань, об'єкта, предмета, структури та методів дослідження.

Висновки та пропозиції, представлених у дисертації, визначаються високим рівнем їх обґрунтованості та системності викладення, що свідчить про високий рівень науково-практичної підготовки здобувача та значні здобутки у самостійному науковому пошуку.

Основні наукові положення та висновки дисертації, які розкривають її основні наукові результати, були оприлюднені у 9 наукових публікаціях за темою дослідження, а саме у: 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України (категорія Б), та 4 доповідях на міжнародних і всеукраїнських

науково-практичних конференціях, зокрема: «Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності» (Кропивницький, 2021); «Право та суспільство в реаліях карантинного періоду» (Київ, 2022); «Економіко-правові дискусії» (Кропивницький, 2022); «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального права, кримінології та судочинства» (Київ, 2022).

Під час підготовки дисертаційного дослідження автором було опрацьовано і використано 304 джерела наукової, довідникової, нормативної та іншої інформаційної літератури національних і зарубіжних авторів. Широкий діапазон використаних джерел говорить про всебічний аналіз проблематики, вивчення наукових думок вчених з питань, пов'язаних із суспільними відносинами у сфері забезпечення розвитку медичного туризму.

Слід відзначити і достатньо широку емпіричну базу дослідження, що додатково забезпечило науковість та обґрунтованість сформованих у дисертації висновків.

Викладене дає додаткові підстави стверджувати, що дисертація А.О. Подзірова відповідає встановленим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – визначення перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні та розроблення пропозицій, спрямованих на удосконалення національного законодавства у досліджуваній сфері.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Досягнення поставленої наукової мети стало можливим завдяки використанню авторської методології, представленій комплексом методологічних підходів та наукових методів пізнання (зокрема: діалектичного, аналізу і синтезу, структурно-функціонального, порівняльно-правового, індуктивного, дедуктивного і статистичного, нормативного, сходження від абстрактного до конкретного, ретроспективного, соціологічного, моделювання, компаративного, а також

спеціальних наукових методів (формально-юридичного, логіко-семантичного) і методів прогнозування (експертних оцінок, екстраполяції, аналогії).

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мета дослідження досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів та рекомендації щодо їх подальшого використання. Сформульовані в дисертації положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших теоретико-правових досліджень проблемних питань, пов'язаних з удосконаленням адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні; правотворчій діяльності – під час розробки й удосконалення нормативно-правових актів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання розвитку медичного туризму в Україні; правозастосовній практиці – для вдосконалення діяльності суб'єктів забезпечення розвитку медичного туризму в Україні; освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін, а також у процесі підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Охорона здоров'я», «Медичне право», «Адміністративне право».

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація А.О. Подзірова виконана на належному науково-теоретичному та методологічному рівнях, достатньою мірою наповнена елементами наукової новизни та є самостійним, творчим дисертаційним дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. Одним із наукових результатів роботи є удосконалення науково-методичного підходу щодо адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні, реалізація якого здійснюється з урахуванням

багатоаспектних управлінських впливів на ринок послуг медичного туризму, (п. 2.1). На нашу думку, доцільно було б надати прогнозовані результати та очікувані ефекти реалізації даного підходу, що дозволило б більш повною мірою визначити переваги його впровадження.

2. Пояснюючи поняття «медичний туризм» (с. 26) автор формулює його принципи та пропонує врахувати їх при розробці Закону України «Про медичний туризм». Серед таких принципів зазначається принцип безоплатності виїзного медичного туризму (за кошти Держбюджету) для громадян України у випадках неможливості надання медичної допомоги на території України. На нашу думку, цих бюджетних коштів недостатньо для належного забезпечення реалізації прав громадян України на лікування за кордоном. Отже, потребує додаткового пояснення, за рахунок яких додаткових бюджетних надходжень можливо забезпечити зазначений принцип безоплатності виїзного медичного туризму.

3. В аналітичних розділах роботи залишились поза увагою питання впливу пандемії COVID-19 та заходів, пов'язаних з її поширенням, а також дій органів місцевого самоврядування та органів державної влади щодо нівелювання втрат та стимулювання діяльності суб'єктів медичного туризму в цих умовах. Також у дисертації не досліджено питання адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні під час дії воєнного стану та необхідності лікування постраждалих від війни військовослужбовців та громадян за кордоном з метою реалізації їх прав на доступ до медичного туризму.

4. Досліджуючи адміністративно-правове забезпечення розвитку медичного туризму в Україні та визначаючи перспективи його розвитку, дисертант проаналізував гарантії реалізації права на доступ до медичного туризму та отримання медичних послуг, тобто доступність до цього населення в Україні. Для урядів розвинених країн світу першочерговим завданням при реформуванні національних систем охорони здоров'я є подолання нерівності у доступі до медичних послуг, у тому числі й під час медичного туризму до інших країн, яке передбачає справедливість у доступі до медичних послуг, якісне їх надання і фінансові гарантії доступності до таких послуг.

В розвиток цієї думки та з метою належного забезпечення прав громадян у сфері медичного туризму можливо було б під час написання дисертації розглянути доцільність створення в Україні окремої інституції – Омбудсмена з охорони здоров'я, його повноважень щодо контролю за дотриманням прав громадян під час забезпечення реалізації їх прав на медичний туризм.

Водночас висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження А.О. Подзірова на тему «Адміністративно-правове забезпечення розвитку медичного туризму в Україні», оскільки стосуються переважно дискусійних питань, пов'язані зі складністю та, в окремих випадках, неоднозначністю проблематики роботи. Вони не перешкоджають загалом позитивно оцінити цю дисертаційну роботу, що є завершеною працею, в якій отримані нові обґрунтовані теоретичні результати, що в сукупності є достатньо суттєвими для адміністративно-правової наукової думки.

Висновок про відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог МОН України, її тексту властивий формально-логічний спосіб викладення матеріалу. Робота є логічно завершеною та характеризується єдністю форми і змісту та свідчить про особистий внесок дослідника в юридичну науку.

Дисертація А.О. Подзірова є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке містить нові теоретичні положення й висновки, результати необхідних наукових узагальнень предмета, що досліджується, практичні рекомендації, які в сукупності розв'язують важливе науково-прикладне завдання вдосконалення адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні. Дисертація має відповідну наукову цінність і позитивне значення для подальшого розвитку адміністративного права і адміністративного законодавства. Тема і зміст дисертації відповідають спеціальності 081 – «Право».

На підставі викладеного, вважаємо, що дисертація Подзірова Андрія Олеговича на тему: «Форми та способи реалізації принципу гендерної рівності за трудовим законодавством України», подана на здобуття ступеня доктора

філософії за спеціальністю 081 «Право» за актуальністю і рівнем розкриття поставлених проблем, новизною і ступенем обґрунтованості винесених на захист наукових положень, повнота їх апробації, теоретичним і практичним значенням відповідає «Вимогам до оформлення дисертації», що затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261, а її автор, Подзіров Андрій Олегович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, доцент,
викладач-методист Київського
професійно-педагогічного
фахового коледжу
імені Антона Макаренка**

Муляр

Галина МУЛЯР

*Підпис викладача
д.ю.н., доцента
Муляр Г.В. завіряю
Г.В.О. директора*



Васентина Кондратьєва